

მოსწავლეთა რესპუბლიკური მე-5 ოლიმპიადა "ზურგანთა"

ფინალური ტური

XI-XII კლასი

9 მაისი, 2026

ორგანიზატორები:

მხარღამჭარები:

ძვირფასო მონაწილეებო,

ამოცანების ამოხსნისას გთხოვთ, გახსოვდეთ:

- ტურის ხანგრძლივობა შეადგენს 4 (ოთხ) ასტრონომიულ საათს;
- ტესტის მაქსიმალურ შეფასებაა 100 ქულა;
- თითოეული ამოცანის მაქსიმალური ქულაა 20;
- ყველა გვერდზე აუცილებლად დააწერეთ თქვენი სახელი და გვარი;
- პასუხები უნდა ჩაიწეროს მხოლოდ ფურცელზე მოცემულ შესაბამის ჩარჩოებში. პასუხი, რომელიც შესაბამისი ჩარჩოს გარეთ იქნება დაწერილი, არ შეფასდება;
- აუცილებელია, ჩანდეს პასუხის მიღების გზა - მხოლოდ სწორი პასუხი დასაბუთების გარეშე არ შეფასდება;
- პასუხები დაწერეთ გარკვევით;
- რეაქციათა ტოლობები წარმოადგინეთ გათანაბრებული სახით;
- აუცილებლად მიუთითეთ სიდიდეების განზომილებები, სადაც არის შესაძლებელი;
- შეწყვიტეთ წერა დროის ამოწურვისთანავე;
- ნაშრომები შეგროვდება წერის დასრულების შემდეგ.

გისურვებთ წარმატებას!

ქიმიური ელემენტების პერიოდულობის ცხრილი (გრძელი)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	IA	IIA	IIIB	IVB	VB	VIB	VII B	VIII B	VIIIB	VIIIB	IB	IIB	IIIA	IVA	VA	VIA	VIIA	VIIIA
1	¹ H საღებელი 1.008																	² He ჰელიუმი 4.003
2	³ Li ლითიუმი 6.94	⁴ Be ბერილიუმი 9.01											⁵ B ბორი 10.81	⁶ C ნახშირბადი 12.01	⁷ N აზოტი 14.00	⁸ O ჟანგბადი 15.99	⁹ F ფთორი 19.00	¹⁰ Ne ნეონი 20.18
3	¹¹ Na ნატრიუმი 22.99	¹² Mg მაგნიუმი 24.30											¹³ Al ალუმინი 26.98	¹⁴ Si სილიციუმი 28.08	¹⁵ P ფოსფორი 30.97	¹⁶ S ზოფორი 32.06	¹⁷ Cl ქლორი 35.45	¹⁸ Ar არგონი 39.95
4	¹⁹ K კალიუმი 39.10	²⁰ Ca კალციუმი 40.08	²¹ Sc სკანდიუმი 44.96	²² Ti ტიტანი 47.87	²³ V ვანადიუმი 50.94	²⁴ Cr კრომი 52.00	²⁵ Mn მანგანუმი 54.94	²⁶ Fe რკინა 55.85	²⁷ Co კობალტი 58.93	²⁸ Ni ნიკელი 58.69	²⁹ Cu სპილენძი 63.55	³⁰ Zn ცინკი 65.38	³¹ Ga გალიუმი 69.72	³² Ge გერმანიუმი 72.63	³³ As ლარცხანი 74.92	³⁴ Se სელენი 78.97	³⁵ Br ბრომი 79.90	³⁶ Kr კრიპტონი 83.80
5	³⁷ Rb რუბიდიუმი 85.48	³⁸ Sr სტრონციუმი 87.62	³⁹ Y იტრიუმი 88.91	⁴⁰ Zr სიჩკონიუმი 91.22	⁴¹ Nb ნიობიუმი 92.91	⁴² Mo მოლიბდენი 95.95	⁴³ Tc ტექნეციუმი 97.91	⁴⁴ Ru რუთენიუმი 101.07	⁴⁵ Rh როდენი 102.91	⁴⁶ Pd პალადიუმი 106.42	⁴⁷ Ag ვერცხვი 107.87	⁴⁸ Cd კადმიუმი 112.41	⁴⁹ In ინდიუმი 114.82	⁵⁰ Sn კასტალი 118.71	⁵¹ Sb სმინიუმი 121.76	⁵² Te ტელური 127.60	⁵³ I იოდი 126.90	⁵⁴ Xe ქსენონი 131.29
6	⁵⁵ Cs ცეზიუმი 132.91	⁵⁶ Ba ბარიუმი 137.33	⁵⁷⁻⁷¹ La-Lu ლანთანოიდები	⁷² Hf ჰაფნიუმი 178.49	⁷³ Ta ტანტალი 180.95	⁷⁴ W ვოლფრამი 183.84	⁷⁵ Re რენიუმი 186.21	⁷⁶ Os ოსმიუმი 190.23	⁷⁷ Ir ირიდიუმი 192.22	⁷⁸ Pt პლატინა 195.08	⁷⁹ Au ოქრო 196.97	⁸⁰ Hg ვიკსელსნაალი 200.59	⁸¹ Tl თალიუმი 204.38	⁸² Pb ტყვია 207.2	⁸³ Bi ბისმუტი 208.98	⁸⁴ Po პოლონიუმი 208.98	⁸⁵ At ასტატი 209.99	⁸⁶ Rn რადონი 222.02
7	⁸⁷ Fr ფრანსიუმი 223.02	⁸⁸ Ra რადიუმი 226.03	⁸⁹⁻¹⁰³ Ac-Lr აქტინოიდები	¹⁰⁴ Rf რუთენოვილიუმი 267.12	¹⁰⁵ Db დუბნიუმი 270.13	¹⁰⁶ Sg სიიგურდონი 269.13	¹⁰⁷ Bh ბორიუმი 270.13	¹⁰⁸ Hs ჰასიუმი 269.13	¹⁰⁹ Mt მიტანარიუმი 278.16	¹¹⁰ Ds დავზბათიუმი 281.17	¹¹¹ Rg რგბადონი 281.17	¹¹² Cn კოპერნიციუმი 285.18	¹¹³ Nh ნიჰონიუმი 286.18	¹¹⁴ Fl ფლეგოვიუმი 289.19	¹¹⁵ Mc მოსკოვიუმი 289.20	¹¹⁶ Lv ლვივიუმი 293.20	¹¹⁷ Ts ტენესინი 293.21	¹¹⁸ Og ოგანესონი 294.21
ლანთანოიდები			⁵⁷ La ლანთანი 138.91	⁵⁸ Ce ცერიუმი 140.12	⁵⁹ Pr პრომიტიუმი 140.91	⁶⁰ Nd ნეოდიმიუმი 144.24	⁶¹ Pm პრომიტიუმი 144.91	⁶² Sm სამარიუმი 150.36	⁶³ Eu ევროპიუმი 151.96	⁶⁴ Gd გადოლინიუმი 157.25	⁶⁵ Tb თერბიუმი 158.93	⁶⁶ Dy დისპროსიუმი 162.50	⁶⁷ Ho ჰოლიმიუმი 164.93	⁶⁸ Er ერიუმი 167.26	⁶⁹ Tm თულიუმი 168.93	⁷⁰ Yb იბერიუმი 173.05	⁷¹ Lu ლუთეციუმი 175.0	
აქტინოიდები			⁸⁹ Ac აქტინიუმი 227.03	⁹⁰ Th თორიუმი 232.04	⁹¹ Pa პროტაქტინიუმი 231.04	⁹² U ურანი 238.03	⁹³ Np ნეპტუნიუმი 237.05	⁹⁴ Pu პლუტონიუმი 244.06	⁹⁵ Am ამერიციუმი 243.06	⁹⁶ Cm კურნიუმი 247.07	⁹⁷ Bk ბერკლიუმი 247.07	⁹⁸ Cf კალეფორნიუმი 251.08	⁹⁹ Es აინსტაინიუმი 252.08	¹⁰⁰ Fm ფერმიუმი 257.10	¹⁰¹ Md მდელვნიუმი 258.10	¹⁰² No ნობელიუმი 259.10	¹⁰³ Lr ლორენსიუმი 262	

საქართველოს პროფესიონალ
ქიმიკოსთა ასოციაცია

WWW.CHEMISTRY.GE
WWW.CHEMCLUB.EDU.GE

მარილების, მჟავებისა და ფუძეების წყალში ხსნადობა

იონები	H ⁺	NH ₄ ⁺	K ⁺	Na ⁺	Ag ⁺	Ba ²⁺	Ca ²⁺	Mg ²⁺	Zn ²⁺	Cu ²⁺	Hg ²⁺	Pb ²⁺	Fe ²⁺	Fe ³⁺	Al ³⁺
OH ⁻		ხს	ხს	ხს	–	ხს	მხ	უ	უ	უ	–	უ	უ	უ	უ
NO ₃ ⁻	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს
F ⁻	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	უ	უ	უ	მხ	მხ	ხ	უ	მხ	ხ	მხ
Cl ⁻	ხს	ხს	ხს	ხს	უ	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	მხ	ხს	ხს	ხს
Br ⁻	ხს	ხს	ხს	ხს	უ	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	მხ	მხ	ხს	ხს	ხს
I ⁻	ხს	ხს	ხს	ხს	უ	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	უ	უ	ხს	–	ხს
S ²⁻	ხს	ხს	ხს	ხს	უ	–	–	–	უ	უ	უ	უ	უ	უ	–
SO ₃ ²⁻	ხს	ხს	ხს	ხს	მხ	მხ	მხ	მხ	მხ	–	–	უ	მხ	–	–
SO ₄ ²⁻	ხს	ხს	ხს	ხს	მხ	უ	მხ	ხს	ხს	ხს	ხს	უ	ხს	ხს	ხს
CO ₃ ²⁻	ხს	ხს	ხს	ხს	უ	უ	უ	უ	უ	–	–	უ	უ	–	–
SiO ₃ ²⁻	უ	–	ხს	ხს	უ	უ	უ	უ	უ	–	–	უ	უ	–	–
PO ₄ ³⁻	ხს	ხს	ხს	ხს	უ	უ	უ	უ	უ	უ	უ	უ	უ	უ	უ
CH ₃ COO ⁻	ხს	ხს	ხს	ხს	მხ	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	ხს	–	–

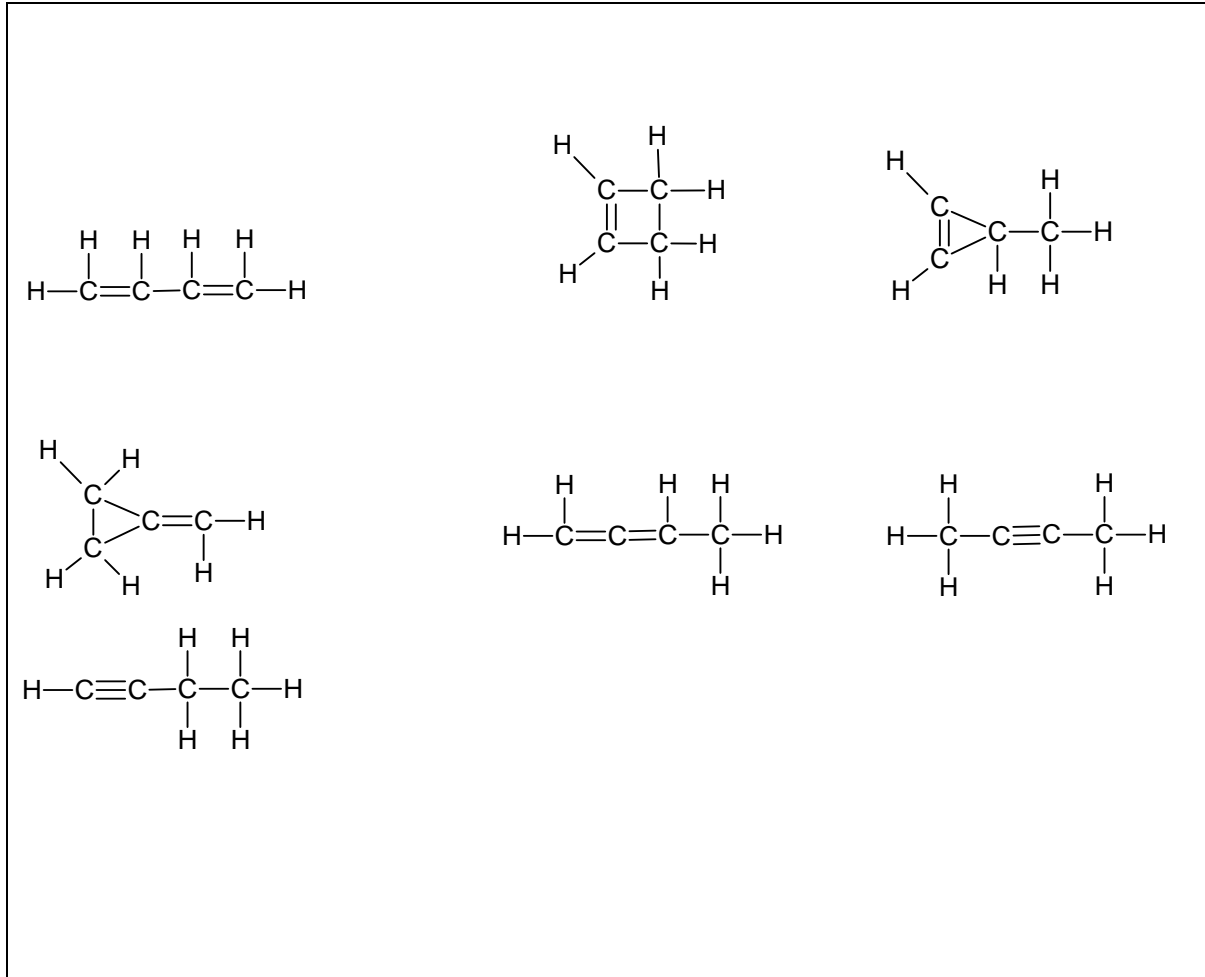
მეტალთა დაბვის ელექტროქიმიური მწკრივი

Li K Ba Ca Na Mg Al Zn Fe Sn Pb (H₂) Cu Ag Hg Pt Au

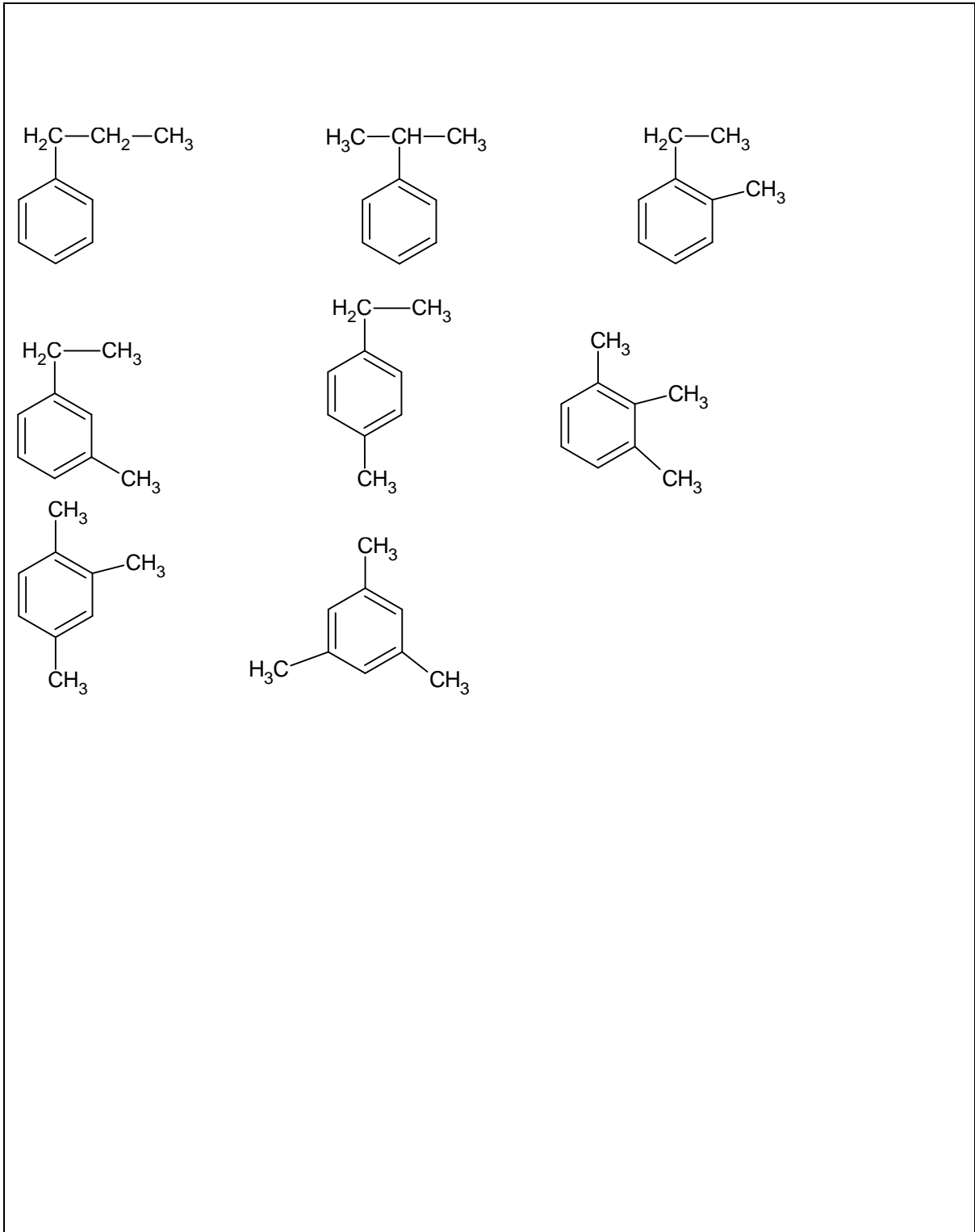
ამოცანა 1. ნახშირწყალბადების იზომერები (20%)

დავალება	1.1	1.2	ნედლი ქულა	კოეფიციენტი	საბოლოო ქულა
ქულა	7	8	15	$\frac{4}{3}$	20

1.1. დაწერეთ 7 ნახშირწყალბადის სტრუქტურული ფორმულა, რომელთა მოლეკულური ფორმულაა C_4H_6 .

1.2. ბენზოლის ბირთვის შემცველი რამდენი ნახშირწყალბადი არსებობს, რომელთა მოლეკულური ფორმულაა C_9H_{12} ? დაწერეთ მათი სტრუქტურული ფორმულები.

ამოცანა 2. ელექტროლიზი (20%)

დავალება	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	ნედლი ქულა	კოეფიციენტი	საბოლოო ქულა
ქულა	6	4	6	3	3	22	$\frac{10}{11}$	20

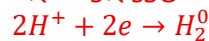
ელექტროლიზერში მოათავსეს ვერცხლ(I)-ის ნიტრატის 1 კგ 6.8%-იანი ხსნარი და გაატარეს დენი. ელექტროლიზის პროცესი შეწყვიტეს მას შემდეგ, როდესაც კათოდზე გამოიყო 11.2 ლ აირი (ნ.პ.).

2.1. შეადგინეთ ელექტროდებზე მიმდინარე რეაქციათა ტოლობები

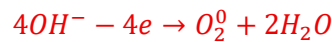
კათოდზე:

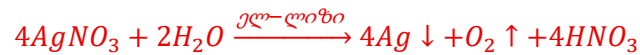
რადგან კათოდზე გამოიყო აირიც, მარილის ელექტროლიზის შემდეგ დაიშალა წყალიც:

ანოდზე:

ჯამურად:

2.2. დაადგინეთ კათოდზე გამოყოფილი მყარი ნივთიერების შედგენილობა და მასა.

$$m(Ag) = 108 \cdot n(Ag); \quad n(Ag) = n(AgNO_3); \quad n(AgNO_3) = m(AgNO_3) : 170$$

$$m(AgNO_3) = 1000 \cdot 0.068 = 68 \text{ გ}; \quad \nu(AgNO_3) = 68 : 170 = 0.4 \text{ მოლი};$$

$$m(Ag) = 108 \cdot 0.4 = 43.2 \text{ გ}$$

2.3. დაადგინეთ ანოდზე გამოყოფილი აირის შედგენილობა და მოცულობა.

$$n_1(O_2) = n(Ag) : 4 = 0.4 : 4 = 0.1 \text{ მოლი}$$

$$n_2(O_2) = n(H_2) : 2$$

$$n(H_2) = 11.2 : 22.4 = 0.5 \text{ მოლი}$$

$$n_2(O_2) = 0.5 : 2 = 0.25 \text{ მოლი}$$

$$n(O_2) = n_1(O_2) + n_2(O_2) = 0.1 + 0.25 = 0.35 \text{ მოლი}$$

$$V(O_2) = 22.4 \cdot 0.35 = 7.84 \text{ ლ}$$

2.4. დაადგინეთ დენის გატარების შეწყვეტის შემდეგ ელექტროლიზერში დარჩენილი ხსნარის მასა.

$$m(\text{ხსნ.}) = 1000 - m(\text{Ag}) - m_1(O_2) - m(H_2O)$$

$$m_1(O_2) = n_1(O_2) \cdot 32 = 0.1 \cdot 32 = 3.2 \text{ გ}$$

$$n(H_2O) = n(H_2) = 0.5 \text{ მოლი};$$

$$m(H_2O) = 0.5 \cdot 18 = 9 \text{ გ}$$

$$m(\text{ხსნ.}) = 1000 - 43.2 - 3.2 - 9 = 944.6 \text{ გ}$$

2.5. დაადგინეთ დაადგინეთ დენის გატარების შეწყვეტის შემდეგ ელექტროლიზერში დარჩენილ ხსნარში გახსნილი ნივთიერების მასური წილი.

ხსნარში დარჩება აზოტმჟავა

$$n(HNO_3) = n(AgNO_3) = 0.4 \text{ მოლი}$$

$$m(HNO_3) = 0.4 \cdot 63 = 25.2 \text{ გ}$$

$$\omega(HNO_3) = 25.2 : 944.6 = 0.027$$

ამოცანა 3. ფიფქებით დაფარული მავთული (20%)

დავალება	3.1	3.2	3.3	3.4	ნედლი ქულა	კოეფიციენტი	საბოლოო ქულა
ქულა	2	4	4	6	16	$\frac{5}{4}$	20

(დავლებაში გამოყენებულია მასალა წიგნიდან „სახალისო ქიმიური ექსპერიმენტები, ნაწილი 2“)

3.2 გ მასის მქონე სპილენძის მავთული ჩაუშვს ვერცხლ(II)-ის ნიტრატის 20 გ 40%-იან ხსნარში (ნახ. 1).

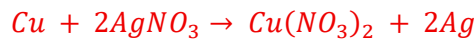
ნახ.1

გარკვეული დროის შემდეგ მავთული ლამაზი ნაფიფქით დაიფარა (ნახ. 2).

ნახ. 2

3.1. შეადგინეთ რეაქციის ტოლობა, რომელიც ამ დროს განხორციელებულ პროცესს ასახავს

დაფიქტული მავთული ხსნარიდან ამოიღეს, გააშრეს და აწონეს. აღმოჩნდა, რომ მისი მასა 3.04 გ-ით გაიზარდა.

3.2. დაადგინეთ სინჯარაში დარჩენილი ხსნარის პროცენტული შედგენილობა.

შევადგინოთ პროპორცია:

როდესაც რეაქციაში შედის 1 მოლი Cu, $\Delta m = 2 \cdot M(\text{Ag}) - M(\text{Cu}) = 2 \cdot 108 - 64 = 152 \text{ გ}$

----- n_1 მოლი Cu, ----- $\Delta m = 3.04 \text{ გ}$

$n_1(\text{Cu}) = 1 \cdot 3.04 : 152 = 0.02 \text{ მოლი}$

$n_1(\text{Ag}) = 2 \cdot n_1(\text{Cu}) = 0.04 \text{ მოლი}$

$n_1(\text{AgNO}_3) = n_1(\text{Ag}) = 0.04 \text{ მოლი}$

$m_1(\text{AgNO}_3) = 170 \cdot 0.04 = 6.8 \text{ გ}$

$m(\text{AgNO}_3) = 20 \cdot 0.4 = 8 \text{ გ}$

$m_2(\text{AgNO}_3) = m(\text{AgNO}_3) - m_1(\text{AgNO}_3) = 8 - 6.8 = 1.2 \text{ გ}$

$n_1(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2) = n_1(\text{Cu}) = 0.02$

$m_1(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2) = 0.02 \cdot 188 = 3.76 \text{ გ}$

$m_1(\text{ხსნ}) = m(\text{ხსნ}) - \Delta m = 20 - 3.04 = 16.96 \text{ გ}$

$\omega\%(\text{AgNO}_3) = 100\% \cdot 1.2 : 16.96 \approx 7.08\%$

$\omega\%(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2) = 100\% \cdot 3.76 : 16.96 \approx 22.17\%$

ამის შემდეგ გამშრალი დაფიქტული მავთული მოათავსეს ჭიქაში და დაამატეს კონცენტრირებული აზოტმჟავას 100 გ ხსნარი, რომელიც 0.8 მოლ HNO_3 -ს შეიცავდა. გარკვეული დროის შემდეგ მავთული მთლიანად გაიხსნა სპილენძ(II)-ისა და ვერცხლ(II)-ის ნიტრატების წარმოქმნით, ამავე დროს ხსნარიდან გამოიყო მურა ფერის აირი - აზოტის დიოქსიდი.

3.3. წარმოადგინეთ ეს პროცესი ქიმიური რეაქციების სახით.

3.4. დაადგინეთ ჭიქაში მიღებული ხსნარის პროცენტული შედგენილობა.

$$m(\text{Ag}) = 0.04 \cdot 108 = 4.32 \text{ გ}$$

$$m(\text{Cu}) = 3.2 - (0.02 \cdot 64) = 1.92 \text{ გ}$$

$$n(\text{Cu}) = 1.92 : 64 = 0.03 \text{ მოლი}$$

$$\text{მავთულის მთლიანი მასა: } m = 4.32 + 1.92 = 6.24 \text{ გ}$$

$$n_1(\text{HNO}_3) = 4 \cdot n(\text{Cu}) = 4 \cdot 0.03 = 0.12 \text{ მოლი}$$

$$n_2(\text{HNO}_3) = 2 \cdot n(\text{Ag}) = 2 \cdot 0.04 = 0.08 \text{ მოლი}$$

$$n_3(\text{HNO}_3) = n(\text{HNO}_3) - n_1(\text{HNO}_3) - n_2(\text{HNO}_3) = 0.8 - 0.12 - 0.08 = 0.6 \text{ მოლი}$$

$$m(\text{HNO}_3) = 0.6 \cdot 63 = 37.8 \text{ გ}$$

$$n_1(\text{NO}_2) = 2 \cdot n(\text{Cu}) = 2 \cdot 0.03 = 0.06 \text{ მოლი}$$

$$n_2(\text{NO}_2) = n(\text{Ag}) = 0.04 = 0.04 \text{ მოლი}$$

$$n(\text{NO}_2) = n_1(\text{NO}_2) + n_2(\text{NO}_2) = 0.06 + 0.04 = 0.1 \text{ მოლი}$$

$$m(\text{NO}_2) = 0.1 \cdot 46 = 4.6 \text{ გ}$$

$$n(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2) = n(\text{Cu}) = 0.03 \text{ მოლი}$$

$$m(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2) = 0.03 \cdot 188 = 5.64 \text{ გ}$$

$$n(\text{AgNO}_3) = n(\text{Ag}) = 0.04 \text{ მოლი}$$

$$m(\text{AgNO}_3) = 0.04 \cdot 170 = 6.8 \text{ გ}$$

$$m(\text{ხსნარი}) = 6.24 \text{ გ (მავთული)} + 100 \text{ გ (ხსნარი)} - 4.6 \text{ გ (NO}_2\text{)} = 101.64 \text{ გ}$$

$$\omega\%(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2) = 100\% \cdot 5.64 : 101.64 = 5.55\%$$

$$\omega\%(\text{AgNO}_3) = 100\% \cdot 6.8 : 101.64 = 6.69\%$$

$$\omega\%(\text{HNO}_3) = 100\% \cdot 37.8 : 101.64 = 37.19\%$$

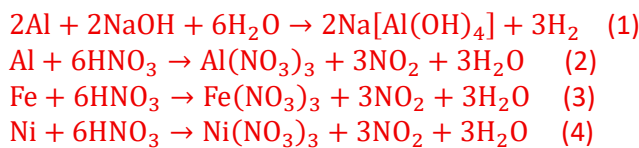
ამოცანა 4. სამი მეტალის შენადნობი (20%)

დავალება	4.1	4.2	4.3	4.4	ნედლი ქულა	კოეფიციენტი	საბოლოო ქულა	დავალება
ქულა	8	6	6	5	25	$\frac{4}{5}$	20	ქულა

მეტალთა შენადნობი შეიცავს ალუმინს, ნიკელსა და რკინას.

შენადნობის 37.5 გ ნიმუშის ჭარბი კონცენტრირებული აზოტმჟავით დამუშავებისას მიიღება მხოლოდ სამვალენტიანი მეტალის შემცველი მარილების ნარევი და გამოიყოფა 47.04 ლ (ნ. პ.) აირი. იგივე მასის ნიმუშის ჭარბ ტუტეში გახსნისას გამოიყოფა 3.36 ლ (ნ. პ.) აირი.

4.1. დაწერეთ ამ დროს მიმდინარე ქიმიურ რეაქციათა ტოლობები.

4.2. დაადგინეთ შენადნობში თითოეული მეტალის მასური წილი.

$$n(\text{Al}) = \frac{2}{3}n(\text{H}_2) = 0.1 \text{ მოლი}$$

ე.ი. ალუმინის მასა შენადნობში არის 2.7 გ.
ნიკელისა და რკინის ჯამური მასაა 34.8 გ.

რეაქცია (2)-ის შედეგად გამოყოფილი აირის რაოდენობა იქნება 0.3 მოლი
ხოლო რეაქცია (3) და (4)-ის შედეგად გამოყოფილისა კი $n = \frac{47.04}{22.4} - 0.3 = 1.8$ მოლი

შევადგინოთ სისტემა, ვთქვათ, ნარევი რკინის რაოდენობაა x , ხოლო ნიკელისა - y .
მაშინ:

$$56x + 59y = 34.8$$

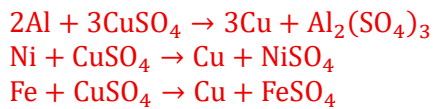
$$3x + 3y = 1.8$$

აქედან, $x = 0.2$ მოლი, ხოლო $y = 0.4$ მოლი

რკინის მასა იქნება $0.2 \cdot 56 = 11.2$ გ, ხოლო ნიკელის მასა $0.4 \cdot 59 = 23.6$ გ

$$\omega(Fe) = \frac{11.2}{37.5} \cdot 100 = 29.87\%$$
$$\omega(Al) = \frac{2.7}{37.5} \cdot 100 = 7.2\%$$
$$\omega(Ni) = \frac{11.2}{37.5} \cdot 100 = 62.93\%$$

4.3. შენადნობი დაამუშავეს სპილენძ(II)-ის სულფატის 20%-იანი ხსნარით. შენადნობში არსებული მეტალები სრულად გარდაიქმნა სულფატებად. დაწერეთ ამ დროს მიმდინარე ქიმიურ რეაქციათა ტოლობები.

4.4. გამოთვალეთ დახარჯული სპილენძ(II)-ის სულფატის 20%-იანი ხსნარის მასა.

რეაქციებისა და ამოცანის პირობის მიხედვით, სპილენძ(II)-ის სულფატის ჯამური საჭირო რაოდენობაა $0.15 + 0.2 + 0.4 = 0.75$ მოლი

$$m(CuSO_4) = 0.75 \cdot 160 = 64.75 \text{ გ}$$
$$m_{ხსნ} = \frac{64.75}{0.2} = 323.75 \text{ გ}$$

ამოცანა 5. მინერალ იდაიტის შედგენილობა (20%)

დავალება	5.1	5.2	5.3	5.4	5.5	ნედლი ქულა	კოეფიციენტი	საბოლოო ქულა
ქულა	2	8	4	3	3	20	1	20

მინერალი იდაიტი სამ ელემენტს შეიცავს (A, B და C).

ცნობილია, რომ მინერალი იდაიტი იხსნება კონცენტრირებულ გოგირდმჟავაში და ამ დროს მიიღება A და B ელემენტების მარილები და ორი სხვადასხვა ოქსიდი, რომელთაგან ერთი აირია, ხოლო მეორე - სითხე.

5.1. განსაზღვრეთ, ამ სამი ელემენტიდან რომელია მეტალი და რომელი - არამეტალი.

რადგან მარილებს A და B წარმოქმნის, ე.ი. ისინი მეტალებია, ხოლო C არამეტალი.

A ელემენტი ძირითადად ორვალენტიანია. თუ მის 9.6 გ წონას დავამუშავებთ აზოტმჟავას 210 გ 12%-იანი ხსნარით, ხსნარში მხოლოდ A ელემენტის მარილი დარჩება და გამოიყოფა აირადი ნივთიერება, რომლის 12 გ იკავებს 8.96 ლ (ნ. პ) მოცულობას.

5.2. დაადგინეთ, რომელია A ელემენტი.

ვთქვათ გამოყოფილი აირია NO_x .

$$M(\text{NO}_x) = \frac{12 \cdot 22.4}{8.96} = 30$$

ე.ი. უცნობი აირია NO

გამოვთვალოთ აზოტმჟავას რაოდენობა: $m = 210 \cdot 0.12 = 25.2 \text{ გ}$

$$n = \frac{25.2}{63} = 0.4 \text{ მოლი}$$

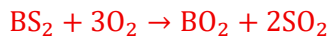
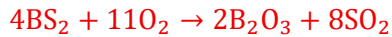
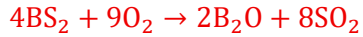
მეტალის რაოდენობა იქნება 0.15 მოლი

$$M(A) = \frac{9.6}{0.15} = 64 \text{ გ/მოლი ე.ი. უცნობი მეტალი სპილენძია.}$$

ელემენტი B ბუნებაში ძირითადად ნაერთების სახითაა გავრცელებული. B-ს გოგირდთან ნაერთის, BS_2 -ის $1.8 \cdot 10^{23}$ მოლეკულის სრულ წვაზე იხარჯება 18.48 ლ (ნ. პ.) ჟანგბადი და მიიღება 24 გ მეტალის ოქსიდი.

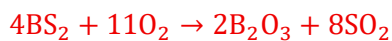
5.3. დაადგინეთ, რომელია B ელემენტი.

განვიხილოთ წვის რეაქციების სხვადასხვა ვარიანტები:

$$n(BS_2):n(O_2) = \frac{1.8}{6} : \frac{18.48}{22.4} = 0.3 : 0.825 = 4 : 11$$

ე.ი. მიიღება მეტალის სამვალენტო ოქსიდი.

$$nB_2O_3 = 0.15 \text{ მოლი}$$

$$M(B_2O_3) = \frac{24}{0.15} = 160 \text{ გ/მოლი}$$

$$M(B) = \frac{160-48}{2} = 56 \text{ გ/მოლი}$$

ე.ი. B მეტალია რკინა

ელემენტი C წარმოქმნის სამ სხვადასხვა ოქსიდს, რომელთაგან ორი აირია და მათი სიმკვრივეები ნ. პ.-ში არის 2.143 გ/დმ³ და 2.857 გ/დმ³.

5.4. დაადგინეთ, რომელია C ელემენტი.

$$M_1 = 22.4 \cdot 2.143 = 48 \text{ გ/მოლი}$$

$$M_2 = 22.4 \cdot 2.857 = 64 \text{ გ/მოლი}$$

დაშვებით ამ პირობას მხოლოდ გოგირდის ოქსიდები აკმაყოფილებენ, ე.ი. C ელემენტი გოგირდია.

ცნობილია, რომ იდაიტის გოგირდმჟავაში გახსნისას ნივთიერებები შემდეგი მოლური თანაფარდობით მიიღება:

A-ს მარილი : B-ს მარილი : აირადი ოქსიდი : თხევადი ოქსიდი = 10 : 1 : 49 : 50

5.5. დაადგინეთ მინერალ იდაიტის ფორმულა.

გათანაბრებული რეაქციიდან ჩანს, რომ $x=5$, $y=1$

$$Z = \frac{49+3+10-50}{2} = 6$$

იდაიტის ფორმულაა Cu_5FeS_6